

УДК 355.4

С. М. Суконько

О. В. Росляков

ОБґРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ОЦІНЮВАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ОБОРОНИ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Проведено аналіз існуючого науково-методичного апарату і директивних документів з організації та здійснення оборони об'єктів критичної інфраструктури військовими частинами Національної гвардії України в умовах дії воєнного стану. В результаті аналізу були виявлені певні проблеми в обороні атомних електростанцій, а також в організації управління на тактичному рівні під час здійснення оборони об'єктів критичної інфраструктури, у тому числі атомних електростанцій. Також були визначені напрями подальших досліджень, а саме: врегулювання питання підпорядкування під час виконання бойових завдань з охорони та оборони об'єктів критичної інфраструктури на тактичному рівні; удосконалення теорії оцінювання можливостей військових частин Національної гвардії України щодо охорони та оборони атомних електростанцій з урахуванням сучасних загроз.

***Ключові слова:** оцінювання можливостей, аналіз науково-методичного апарату, атомні електростанції, збройна агресія Російської Федерації, ядерна установка, територіальна оборона.*

Постановка проблеми. На початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації (РФ) на територію України агресором було захоплено об'єкти критичної інфраструктури, які розташовувалися на окупованих територіях. Серед особливо небезпечних об'єктів критичної інфраструктури, з позиції наслідків їх руйнування, є дві атомні електростанції (АЕС): Чорнобильська та Запорізька. Так, Чорнобильська АЕС була захоплена російськими військами 24 лютого 2022 р. та контролювалася ними до 31 березня 2022 р. А Запорізька АЕС була захоплена окупантами 4 березня 2022 р. та і нині перебуває під їхнім контролем.

На той час охорону та оборону цих атомних електростанцій здійснювали підрозділи Національної гвардії України (НГУ). Так, у статті [1] зазначено, що у другій половині 24 лютого 2022 р. військовослужбовці збройних сил РФ, погрожуючи персоналу застосуванням важкого озброєння, зайшли на територію державного спеціалізованого підприємства «ЧАЕС», і, як пише агентство Reuters, менш ніж за дві години та без бою 169 бійців Національної гвардії України

склали зброю. За даними інформаційного агентства УНІАН 1-2 березня 2022 р. російські війська зосередили близько 90 одиниць військової техніки в районі с. Дніпровка. Військовослужбовці Національної гвардії України разом із підрозділами Збройних Сил України (ЗСУ) вели бої з російськими окупантами в районі Енергодара. Однак 3 березня 2022 р. російські війська увійшли до Енергодара та захопили місто. За даними агентства РАЙОН.IN.UA [2], приблизно з 01.00 до 03.00 год 4 березня 2022 р. окупанти почали артилерійський обстріл майданчика та першого енергоблоку ЗАЕС, унаслідок чого виникли непоодинокі загоряння. Після цього почалися штурм станції та бій окупантів з військовослужбовцями НГУ, які обороняли станцію, але приблизно о 08.00 год 4 березня, за інформацією Державної інспекції ядерного регулювання України, майданчик Запорізької АЕС був захоплений військовими РФ. Під час ведення бою загинуло три військовослужбовці Національної гвардії України.

Із наведеного вище можна зробити висновок, що підрозділи НГУ не змогли

забезпечити оборону станції, що відповідно до Закону [3] є їхньою безпосередньою функцією, унаслідок неврахування загроз сьогодення під час оцінювання можливостей зазначених частин Національної гвардії України з охорони атомних електростанцій щодо оборони доручених їм об'єктів. Вирішенням цієї проблеми в майбутньому може бути розвиток теорії з оцінювання можливостей військових частин НГУ відносно охорони та оборони об'єктів критичної інфраструктури (ОКІ). З такою метою необхідно провести аналіз існуючого науково-методичного апарату (НМА) та директивних документів щодо організації оборони об'єктів критичної інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільш близькими до обраного напрямку дослідження статті є наукові праці [4–11]. Так, у публікації [4] розглядається питання тактики дій підрозділу НГУ під час організації оборони об'єкта у разі можливого захоплення території, на якій він знаходиться. Проте у статті не акцентується увага на недоліках, які, можливо, є або яких немає у визначеному напрямі, та пропонується загальний варіант дій підрозділу без урахування наявності особового складу, озброєння та техніки військових частин з охорони об'єктів критичної інфраструктури. У статтях [5, 6] проведено аналіз НМА щодо оцінювання вразливості системи фізичного захисту атомних електростанцій, [7, 8] – стосовно розрахунку необхідної чисельності особового складу для організації охорони важливого державного об'єкта в особливий період, [9] – щодо оцінювання можливостей військової частини Національної гвардії України з охорони атомних електростанцій. У визначених статтях [5–9] основна увага зосереджувалася на аналізі наукових праць щодо охорони об'єктів критичної інфраструктури, в тому числі й атомних електростанцій без урахування оборони. У праці [10] проаналізовано НМА з визначення необхідного складу ЗСУ та інших складових сил оборони держави для вирішення завдань із протидії збройній агресії проти України з урахуванням спроможностей бойових підрозділів та військових частин. У виданні [11] проведено аналіз НМА з планування оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України, в основу якого має бути покладено аналіз сценаріїв дій противника та визначення необхідних своїх сил спроможностей для реагування на ситуації.

Однак у зазначених статтях [4–11] та в інших наукових працях, у яких аналізується НМА за різними напрямками, повною мірою не розглядається питання щодо оборони об'єктів критичної інфраструктури військовими частинами НГУ та оцінювання можливостей цих частин з оборони ОКІ.

Тому **метою статті** є проведення аналізу існуючого науково-методичного апарату та директивних документів з організації і здійснення оборони об'єктів критичної інфраструктури в умовах дії воєнного стану військовими частинами Національної гвардії України із визначенням подальших напрямів дослідження.

Виклад основного матеріалу. З уведенням у дію правового режиму воєнного стану Національна гвардія України приводиться у готовність до виконання завдань за призначенням. Водночас згідно із Законом [3] НГУ переходить у підпорядкування Головнокомандувачу ЗСУ, крім військових частин (підрозділів), які здійснюють конвоювання та охорону дипломатичних представництв. Зі свого боку Генеральний штаб ЗСУ [12] видає обов'язкові до виконання накази і директиви з питань забезпечення захисту критичної інфраструктури, виконання завдань оборони, здійснення заходів правового режиму воєнного стану та ін. Військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть встановлювати (посилювати) охорону об'єктів критичної інфраструктури, до яких належать і атомні електростанції. Загальне керівництво діяльністю військових адміністрацій населених пунктів здійснюють керівники відповідних районних державних адміністрацій або начальники районних військових адміністрацій (у разі їх утворення). Закон України «Про основи національного супротиву» [13] визначає, що військова складова територіальної оборони включає органи військового управління, військові частини Сил територіальної оборони ЗСУ, інші сили і засоби сил безпеки та сил оборони, які залучаються до виконання завдань територіальної оборони. Провідна роль в організації та виконанні завдань територіальної оборони належить Силам територіальної оборони ЗСУ. Питання підпорядкування НГУ на стратегічному (оперативному) рівні чітко визначено у Законах України та інших нормативних документах. На тактичному рівні, як правило, питання порядку підпорядкування підрозділів визначається старшими командирами на свій розсуд, з урахуванням особистого досвіду. Проте цей порядок має

дуже багато ризиків щодо правильності у визначенні відповідних командних повноважень між підрозділами різних силових структур: Збройних Сил України, Національної гвардії України, Національної поліції тощо. Під час ведення оборонних дій проти агресора, багато підрозділів НГУ виконували бойові завдання у складі зведених підрозділів різних родів військ, таких як підрозділи протиповітряної оборони, механізовані, танкові та протитанкові підрозділи тощо. І на тактичному рівні найчастіше командування зведеним підрозділом передавалося командирам від військових частин та підрозділів НГУ. Однак порядок підпорядкування при цьому чітко не визначено. В бойових статутах механізованих і танкових військ Сухопутних військ ЗСУ питання порядку підпорядкування приданих підрозділів не визначено.

Національна гвардія України згідно із Законом [13] бере участь у проведенні аналізу та оцінюванні обстановки, яка впливає на виконання завдань територіальної оборони. Крім того, НГУ бере участь у плануванні територіальної оборони, а саме у: створенні системи управління; здійсненні підготовки підпорядкованих сил і засобів; організації оборони ОКІ та ін.

Завдання з оборони ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання відповідно до Законів [3] та [14] покладається на військові частини Національної гвардії України та на сили допомоги ззовні [відповідні правоохоронні органи, підрозділи спеціального (оперативного) призначення, інші військові формування, утворені відповідно до законів України]. Період часу, необхідний для прибуття сил допомоги ззовні, протягом якого підрозділ охорони повинен не допустити нападників до життєво важливих місць, а також порядок взаємодії підрозділу охорони із силами допомоги ззовні визначається у відповідних державних, регіональних, об'єктових планах взаємодії. Через це під час оцінювання можливостей військових частин з охорони атомних електростанцій щодо їх оборони необхідно урахувати час прибуття інших частин на допомогу.

Система оборони атомних електростанцій планується з урахуванням проєктних загроз [14]. Якщо розглядати час, за який було захоплено Чорнобильську та Запорізьку атомні

електростанції, а також порядок здійснення їхньої оборони, то можна припустити, що було зроблено низку помилок під час здійснення розрахунків можливостей як підрозділом охорони від НГУ, так і силами підрозділів територіальної оборони ЗСУ. Під час визначення проєктних загроз, імовірно, не було враховано деякі критерії та обставини, особливо під час ведення бойових дій поблизу атомних електростанцій та об'єктів ядерних установок. Також не можливо було навіть припустити прояви ядерного тероризму з боку Російської Федерації, які були зафіксовані неодноразово [15]. Тому дуже мала вірогідність того, що під час планування охорони та оборони атомних електростанцій ураховувалися такі загрози, як застосування противником засобів артилерії, бойових безпілотних літальних апаратів (БПЛА) («дронів-камікадзе»), ракет різного радіуса дії, авіаційних бомб тощо, які (загрози) можуть виникнути відносно не лише енергоблоку, а й інших об'єктів атомної електростанції. З огляду на це виникає нагальна потреба у перегляді відповідних загроз під час ведення бойових дій поблизу атомних електростанцій.

Науковими дослідженнями за напрямом охорони та оборони ОКІ, зокрема атомних електростанцій, займалося багато вітчизняних учених. Так, у статті [9] розроблено комплексну модель, яка дозволяє за допомогою вибраних показників і критерію оцінити можливості військової частини з охорони ядерної установки щодо виконання завдань вартою з охорони дорученого об'єкта та протидії загрозам з боку терористично-диверсійних груп за межами ядерної установки, які можуть бути вчинені бійцями терористично-диверсійних груп як особисто, так і з використанням БПЛА. Розроблена методика досліджує питання оцінювання можливості військової частини тільки під час здійснення охорони визначених об'єктів, але не розкриває питання оборони об'єктів. У науковій праці [16] запропоновано комплексну методика вибору доцільних варіантів прикриття важливих державних об'єктів (ВДО) в операції (бойових діях). Комплексна методика базується на вдосконалених існуючих методиках планування та оцінювання ефективності застосування різномірних сил і засобів протиповітряної оборони, які дають

змогу забезпечити прийняття обґрунтованого рішення (визначення чисельних показників) стосовно доцільних варіантів прикриття ВДО в операції (бойових діях). Однак ця методика не повною мірою враховує мобільність відповідних засобів протиповітряної оборони.

Теоретичний підхід визначення чисельності особового складу, необхідного для вирішення завдань військовою частиною НГУ з охорони важливого державного об'єкта в особливий період, який розкрито у працях [7, 8], враховує чисельність особового складу тільки деяких елементів бойових порядків (дозори, блокпости, взводні опорні пункти). До того ж розрахунки були проведені під час ведення тільки позиційної оборони. Враховуючи досвід ведення бойових дій підрозділами сил оборони України, починаючи з лютого 2022 р., підрозділи НГУ у взаємодії з підрозділами територіальної оборони ЗСУ здійснюють оборону визначених рубежів та об'єктів, як правило, веденням маневреної оборони, яка має певні відмінності від позиційної. Крім того, у зазначеному підході не враховані сили та засоби, які необхідні для прикриття об'єктів критичної інфраструктури від засобів повітряного нападу противника. Наведені вище публікації [7, 8, 9, 16] дають можливість вирішувати деякі питання оцінювання можливостей військових частин НГУ щодо оборони ОКІ, але вони не повністю забезпечують вирішення проблеми надійної оборони об'єктів критичної інфраструктури з урахуванням умов правового режиму воєнного стану.

Отже, підсумовуючи проведений аналіз, можна зробити висновок, що на сьогодні є питання, які потребують вирішення стосовно забезпечення надійної оборони атомних електростанцій під час ведення бойових дій поблизу цих об'єктів. Основними з них є такі.

1. Врегулювання підпорядкування під час виконання бойових завдань з оборони об'єктів критичної інфраструктури на тактичному рівні.

2. Розвиток теорії оцінювання можливостей військових частин Національної гвардії України щодо оборони атомних електростанцій з урахуванням сучасних загроз застосування противником відповідного озброєння, які можуть призвести до катастрофічних наслідків світового масштабу. Під можливостями розуміють

здатність військової частини виконати поставлені завдання з оборони дорученого об'єкта наявними силами (особового складу, зброї і військової техніки) та в певних умовах обстановки [17].

Висновок

Таким чином, у статті проведено аналіз існуючого науково-методичного апарату та директивних документів з організації і здійснення охорони та оборони об'єктів критичної інфраструктури в умовах дії воєнного стану військовими частинами Національної гвардії України. В результаті аналізу були виявлені певні проблеми в обороні атомних електростанцій, а також в організації управління на тактичному рівні під час організації оборони об'єктів критичної інфраструктури, у тому числі атомних електростанцій.

Крім того, були визначені напрями подальших досліджень, а саме: врегулювання питання підпорядкування під час виконання бойових завдань з оборони об'єктів критичної інфраструктури на тактичному рівні; розвиток теорії оцінювання можливостей військових частин Національної гвардії України щодо охорони та оборони атомних електростанцій з урахуванням сучасних загроз.

Перелік джерел посилання

1. СБУ показала, як окупанти захоплювали Чорнобильську АЕС. URL: <http://surl.li/hryzb> (дата звернення: 22.02.2023).

2. РАЙОН.IN.UA. Ситуація щодо російського вторгнення в Україну 4 березня. URL: <http://surl.li/hryzk> (дата звернення: 22.02.2023).

3. Про Національну гвардію України : Закон України від 15.06.2022 р. № 2469-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 22.02.2023).

4. Петік А. В., Гончаров Є. І. Тактика дій підрозділу Національної гвардії України при організації оборони охоронюваного об'єкта в разі можливого захоплення території, на якій він знаходиться. *Держава та регіони. Державне управління*. 2019. № 4 (68). С. 287–292.

5. Голубок М. Г. Математична модель оцінки ступеня захищеності життєво важливих центрів атомних електричних станцій в залежності від ступеня боєздатності сил охорони. *Збірник наукових праць Харківського*

університету Повітряних Сил. Харків : ХУПС, 2015. № 3 (44). С. 91–94.

6. Городнов В. П., Сукоцько С. М. Методика оцінювання вразливості системи фізичного захисту ядерної установки від нападу озброєних злочинців. *Честь і закон*. 2018. № 4 (67). С. 38–46.

7. Городнов В. П., Репіло Ю. Є. Модель визначення чисельності особового складу, необхідного для вирішення завдань військовою частиною Національної гвардії України з охорони важливого державного об'єкта в особливий період. *Честь і закон*. 2019. № 2 (69). С. 4–9.

8. Городнов В. П., Репіло Ю. Є., Лазебник С. В. Методика розрахунку необхідної чисельності особового складу для виконання завдань з охорони важливого державного об'єкта в особливий період. *Честь і закон*. 2019. № 4 (71). С. 23–28.

9. Городнов В. П., Купрієнко Д. А., Сукоцько С. М. Комплексна модель оцінювання можливостей військової частини Національної гвардії України з охорони ядерної установки. *Честь і закон*. 2019. № 2 (69). С. 20–31.

10. Федянович Д. Л., Черевко Р. М., Загорка І. О. Аналіз існуючого науково-методичного апарату визначення необхідного складу Збройних Сил України та інших складових сил оборони. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень*. Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2022. № 1 (74). С. 50–56.

11. Братко А., Мисик А., Софіян Д. Аналіз науково-методичного апарату планування оперативно-службових дій підрозділів Державної прикордонної служби України. *Journal of Scientific Papers Social Development and Security*. 2021. Vol. 11. №. 2. P. 58–69.

12. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 15.05.201 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 22.02.2023).

13. Про основи національного спротиву : Закон України від 16.07.2021 р. № 1702-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 41. Ст. 339. URL: <http://surl.li/hryzz> (дата звернення: 22.02.2023).

14. Про фізичний захист ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання : Закон України від 19.10.2000 р. № 2064-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 1. Ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2064-14> (дата звернення: 22.02.2023).

15. Носовський А. В. Ядерний тероризм Російської Федерації в Україні – виклик для світової безпеки (стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 23 березня 2022 року). *Вісник Національної академії наук України*. 2022. Вип. 5. С. 24–29.

16. Загорка О. М., Тюрін В. В. Основні положення комплексної методики вибору доцільних варіантів прикриття важливих державних об'єктів силами та засобами протиповітряної оборони в операції (бойових діях). *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*. 2017. № 2 (27). С. 26–30.

17. Бойові можливості. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Бойові_можливості (дата звернення: 22.02.2023).

Стаття надійшла до редакції 27.02.2023 р.

UDC 355.4

S. Sukonko, O. Rosliakov

JUSTIFICATION OF THE NEED TO ASSESS THE CAPABILITIES OF THE MILITARY UNITS OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE FOR PROTECTION AND DEFENSE OF OBJECTS OF CRITICAL INFRASTRUCTURE

At the beginning of the full-scale invasion of the Russian Federation into the territory of Ukraine, the aggressor seized critical infrastructure facilities that were located in the occupied territories. Among especially dangerous objects of critical infrastructure there are two nuclear power plants: Chernobyl and Zaporozhye. So, the Chernobyl nuclear power plant was captured by Russian troops on February 24, 2022

and controlled by them until March 31, 2022. And the Zaporozhye NPP was captured by the invaders on March 4, 2022 and is under their control.

Based on the analysis of certain events, it can be concluded that the units of the National Guard of Ukraine were unable to ensure the defense of the stations, which, in accordance with the current legislation, is their direct function. The reason for this was the mistakes made by the military authorities in assessing the capabilities of the military units of the National Guard of Ukraine for the protection of nuclear power plants for the defense of the facilities entrusted to them. The solution to this problem in the future may be to improve the theory of assessing the capabilities of the military units of the National Guard of Ukraine regarding the protection and defense of critical infrastructure. For this purpose, the article analyzes the existing scientific and methodological apparatus and policy documents on the organization and implementation of the protection and defense of critical infrastructure facilities under martial law by the military units of the National Guard of Ukraine. As a result of the analysis, some problems were identified in the defense of nuclear power plants, as well as in the organization of management at the tactical level during the organization of the defense of critical infrastructure facilities, including nuclear power plants. Also, directions for further research were identified, namely: the settlement of the issue of subordination in the performance of combat missions for the protection and defense of critical infrastructure facilities at the tactical level, as well as the improvement of the theory of assessing the capabilities of the military units of the National Guard of Ukraine for the protection and defense of nuclear power plants, taking into account modern threats.

Keywords: analysis of the scientific and methodological apparatus, nuclear power plants, armed aggression of the Russian Federation, nuclear installation, territorial defense.

Сукоцько Сергій Миколайович – доктор філософії, начальник науково-дослідної лабораторії науково-дослідного центру службово-бойової діяльності НГУ Національної академії Національної гвардії України

<https://orcid.org/0000-0003-2224-4068>

Росляков Олексій Васильович – старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Національної академії Національної гвардії України

<https://orcid.org/0000-0001-9211-562X>